

**Ministry of Education
and Science of Ukraine**

**Institute of the Ukrainian language
of the National Academy of Sciences of Ukraine**

**National University of Life
and Environmental Sciences of Ukraine
Faculty of Humanities and Pedagogy
Department of Journalism and Linguistic Communication**

**SOCIOCULTURAL AND COMMUNICATIVE
ASPECTS OF FUNCTIONING
LANGUAGE UNITS**

**PROCEEDINGS
OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

***on the occasion of the jubilee
of Doctor of Philological Sciences, Professor
Kateryna Hryhorivna Horodenska***

November 29-30, 2018

Kyiv, 2018

УДК 81'42
ББК 81
М 12

Соціокультурні та комунікативні аспекти функціонування мовних одиниць: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. з нагоди ювілею доктора філологічних наук, професора Катерини Григорівни Городенської. Київ, 29– 30 листопада, 2018 р. Київ: Міленіум, 2018. 244 с.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Соціокультурні та комунікативні аспекти функціонування мовних одиниць» з нагоди ювілею доктора філологічних наук, професора Катерини Григорівни Городенської, що її провела кафедра журналістики та мовної комунікації гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled on materials of the International scientific and practice conference «Sociocultural and communicative aspects of functioning language units» on the occasion of the jubilee of Doctor of Philological Sciences, Professor Kateryna Hryhorivna Horodenska held by the Department of Journalism and Linguistic Communication of the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. All the materials are synchronized with the guidelines of the conference.

Forscientists, lecturers, postgraduates, students.

Редакційна колегія:

Ніколаєнко С. М., д-р пед. наук, проф. (голова); Шинкарук В. Д., д-р філол. наук, проф. (заступник голови); Харченко С.В., д-р філол. наук, доц.; Костриця Н. М., д-р пед. наук, проф; Балалаєва О. Ю., канд. пед. наук, доц., Мазур Н. В., канд. філол. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 3 від 22.11.2018

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за автентичність, достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них.

Передрукувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБІП України, 2018
© Автори, 2018

наукових знань інших галузей	
КУЛЬБАБСЬКА Олена Особливості синтаксичного структурування висловлень у світлі продуктивної граматики	127
ЛИЧУК Марія Шкала синтаксичної нечленованості	128
БОНДАР Вероніка Граматичні девіації у структурі мовної одиниці	129
МАКСИМ'ЮК Оксана Лінгвістичний статус аналітичних конструкцій у теорії синтаксичної номінації та кореферентності	130
МОНАШЕНКО Анна, МИХНЮК Сергій Аграрна фахова термінологія: сучасні тенденції використання і перекладу	132
ПЕТРОВА Тетяна Актуальна проблема української термінографії: термінографічна критика	134
ПРОЦИК Ірина «Гримнув капітальною бомбою толя попри воротаря» жаргонізми в українській футбольній лексичі першої половини ХХ століття	135
ШРАМКО Руслана Предикати психоемоційного стану / ставлення суб'єкта як соціокультурні маркери	137

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОВНИХ ОДИНИЦЬ У РІЗНОСТИЛЬОВИХ ТЕКСТАХ

АГАФОНОВА Алла Лінгвальні засоби експресивності в епістолярному дискурсі	139
БАБЕНКО Олена, АНДРЕЄВА Дар'я, ДЕНИСЕНКО Ірина Лінгвокогнітивний та лінгвосинергетичний підходи до вивчення пейзажу в поетичних творах	139
БЕЦЕНКО Тетяна Адербіальні текстова-образні універсали із значенням міри в українських народних думках	141
БРАЙЛКО Юлія Ідеологічна функція топоніма Москва (на матеріалі поезії Дмитра Павличка)	142
ВІТРУК Надія Загальна характеристика односкладних речень репрезентації у художньому стилі мовлення	144
ГАДЮК Руслана Категорія інтенції як чинник виникнення висловлення прохання	145
ГАЛАУР Світлана Позиційне акцентування в сучасному художньому тексті	147
ГОРБОНОС Ольга Мовно-стильові конструкти як складова художніх творів перехідних періодів (на матеріалі літературно-казкових творів початку ХІХ століття)	148
ГОРОБЕЦЬ Алла Периферійна організація як структурний компонент лексико-семантичного поля «час» у мові повісті Михайла Стельмаха	150
ГОРОБЕЦЬ Інна Специфіка вживання повтору ключових слів у мові сучасної української преси	151
КОЗУБ Любов, ШЕВКІНА Катерина Маніпулятивний потенціал сучасного англomовного політичного дискурсу	152
КОНДРАТЕНКО Наталія Інтерактивні форми української політичної комунікації	154
КРАВЦОВА Оксана Реалізація переповідності в епістолярію Євгені Ярошинської	155
ЛИТВИНЕНКО Ніна Фаховий медичний дискурс у контексті проблем комунікативної граматики	156
ЛИЧУК Марія, ВОЛОШИН Інна, ТРОЦКОВЕЦЬ Катерина Молодіжний сленг: проблема?	158
ГАЛУШКО Діана, РЕДКАЧ Марія Сенсоризми в поетичній мові	159
ЗАГОРОДНА Альбіна, ХАМХОДЕРА Каріна Мовний генотип Івана Франка	160
ЯНИК Катерина Емотиви в медійному дискурсі та їхній вплив на глядачів	161
МАЗУР Наталія Синтаксичні форми портретного опису у мемуарних текстах	163
МАКСИМЧУК Віталій Вербалізація гола в українському футбольному інтернет-дискурсі	164

МАКСИМЧУК Галина Багатокомпонентні авторські новотвори в новітньому українському поетичному дискурсі	166
МАРЧУК Людмила Вербалізація поняття страждання як знакової характеристики долі жінки в творах Галини Тарасюк	167
ОЛЬХОВСЬКА Наталія, КУРІЛКО Дарина Англiцизми у словниковому складі німецької мови	168
ПРИЩЕПА Олена, ПЛЕЧКО Антоніна, СВИСЮК Олена Концепт Україна в мовомисленні сучасної української молоді	170
ПРОКОПЧУК Людмила Граматичні аномативи в регіональних медіатекстах	171
СЕМЕНЕЦЬ Олена Критичний дискурс-аналіз медійних повідомлень: проблематика досліджень, концептуальні інструменти	172
СОЛОГУБ Надія Мова творів Яра Славутича – поетичний літопис України	174
ШАБАТ-САВКА Світлана Реалізація інтенцій зіставлення в паремійному дискурсі	176
ШУТАК Лариса, НАВЧУК Галина Когнітивне термінознавство як пріоритетний напрям сучасних мовознавчих студій	177
ЯКУШКО Катерина Комунікативно-прагматичний потенціал загально-вживаних іменників	178

ГРАМАТИЧНІ НОРМИ В МОВНІЙ СВІДОМОСТІ ТА МОВНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

ВАКУЛИК Ірина Сучасні терміни з компонентом макро-/мікро-: особливості кореляції	180
КОЗУБ Любов Соціолінгвістичні особливості вживання гендерно-нейтральної лексики в англомовних засобах масової інформації	181
КОЛБАБА Лариса Двовидові дієслова в українській літературній мові: проблема нормативності функціонування	182
КОЛОДІНА Лариса Зовнішня мовна інтерференція в навчанні студентів польської мови як іноземної: розпізнання та уникнення	184
КОСТРУБА Маргарита, КОЛЕСНИК Марія Особливості медичних термінологічних скорочень у німецькій мові	186
ПУЗИРЕНКО Ярина Проблема лексикографування агентивно-професійних іменників спільного роду	187
ФУРСА Валентина Норми дієслівного керування в традиційній та новітній українській лексикографії	188
ХАРЧЕНКО Світлана Роль зовнішніх впливів на синтаксичну норму: дифузність імперативної та диспозитивної норм	190

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

BABENKO Olena, POLISHCHUK Viktoria, SHVETS Olga Creating poetic landscape images through the means of cognitive linguistics and linguistic synergetics	192
BABENKO Olena, STETSUK Natalia To the issue of synergetic aspects: language & culture	193
GRABOVSKA Inna Metacommunicative function of 'signpost' language in English public speaking	194
SOLOVIOVA Olena Enhancing our own creative potential as a university teacher	195
ZAKHUTSKA Oksana Słownictwo Kulinarne Gwary Polskiej Wsi Dorohań w Żytomierskiem	196
АМЕЛІНА Світлана Проблема адекватності в інформативному перекладі	197
АРТЬОМЦЕВ Олександр, СИНЕГУБ Світлана Специфіка перекладу	199

сприяв створенню авторського світообразу літературно-казкового твору початку ХІХ століття.

ГОРОБЕЦЬ Алла

ПЕРИФЕРІЙНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ «ЧАС» У МОВІ ПОВІСТІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

До периферії лексико-семантичного поля «час» відносимо лексеми, які позначають часові поняття, проте водночас утрачають змістову навантаженість у сполученні з іншими словами. У таких реченнях темпоральність переважно виражена прикметниками: *весняні вулиця, веснянкуваті вишняки, весняна вода, оранка весняна, літній ранок, осіннього літа, осіннє листя, передосіннього степу, ранкові легенди, вечірня зоря*. Напр.: *А я перелітаю через ворота, і вже мої чоботи з розгону розбризкують весняну вулицю*(5; с. 459); *Тут на хворостяних тинів привітно здоровкаються з людьми веснянкуваті вишняки*(5; с. 459); *Ловлю очима синю діброву, що наче викупується у весняній воді*(5; с. 465); *А оранки особливо весняна, вважалася святим ділом* (5; с. 468); *І мені здався погожий літній ранок, і тітка Василина, і її пісня, що так славно йшла між деревами* (5; с. 563); *Під палю прокидався туман, а над нами падало й падало листя — золоті сльози осіннього лісу*(5; с. 563); *В мої сні прибивалась хитка дорога, на яку вже не вийдуть мої діди, і в моїх снах зорі, як і осіннє листя, як і люди, падали на землю* (5; с. 462); *Навколо тихо бринів золотий півсон передосіннього степу*(5; с. 509); *В моїй душі трепетно сходять ранкові легенди минулого з сьогоднішнім днем...* (5; с. 468); *Я потягнувся до пісні, до неба, до вечірньої зорі і завер у тому смутку і диві, що їх робив чийсь голос з моїм дитячим серцем* (5; с. 559).

Іноді трапляються висловлення, які не мають прямого чіткого семантичного зв'язку із часовими поняттями й переходять із лексико-семантичного поля в асоціативне, позначаючи часові проміжки словами, які не позначають темпоральність безпосередньо, однак спрямовані на внутрішню взаємодію автора з читачем у плані темпоральності на інтуїтивному рівні сприймання тексту: *хліб дитинства, давня усмішка, ранній плугом, шлях юності, зорі дитинства*, напр.: *Це був найкращий хліб мого дитинства!* (5; с. 468); *В його очах, обведених тінями голоду, з'явилася давня усмішка життєлюбів, а в моїх — сльози* (5; с. 461); *Я пам'ятаю, як урочисто проводжали в поле плугатарів із раннім плугом*(5; с. 468); *...підсміюється над дівчатами, що, співаючи, «сажать василів» — зілля юності*(5; с. 476); *У вдячно прихилилось до діда і між зорями мого дитинства розшукують вечірню зорю поети, що буде мені сяяти все життя...* (5; с. 559); *Уже сонце потроху почало вибликувати роки, коли я одіхав до Якимівської загорожі* (5; с. 498). В останньому реченні, до прикладу, спостерігаємо метафоричну єдність, за допомогою якої автор описує ту пору, коли настає світанок, проте не називає її, а підводить читача до розуміння через прохолодно-ковзкий (тактильні) передранкові відчуття, що виникають в уяві реципієнта.

Подекуди часові проміжки автор виражає не словом чи словосполученням, а предикативною частиною складно-підрядного речення часу: *Місяць ген-ген перейшов на другу половину неба, коли ми приїхали додому* (5; с. 559). Йдеться про період доби перед світанком, на що вказує зміна положення Земної Кулі відносно власної осі. У реченні *Зари притихлими дорогами, з яких не сходить місяць, ми з дідусем повертаємося із Майданів* (5; с. 556) спостерігаємо тонкий нейзачинний опис, який укаже на те, що розмова героїв твору відбувається в глибоку ніч, оскільки з доріг ще не сходить місяць.

У реченнєвому контексті *Отак біля вікна дружини і приховив мого діда останній осінній сон і простуда* (5; с. 561) значення словосполучення *осінній сон* підсилюється семантикою прикметника *останній* і набуває відтінка сумного, прощального, поважного осіннього періоду в житті людини, пов'язаного з відмиранням природи, смутком і старістю.

Елементи лексико-семантичного поля темпоральності яскраво демонструють авторський ідіостиль письменника, детально описують його почуття і переживання крізь призму художньо-образної світоглядної системи, утворюючи своєрідний код авторського часосприйняття, реалізованого у метафорах: *зимова постіль, вечір ворухиється, літо пішло, відіхав травень, заглянуло літо: ... він не якесь ледащо, а вже зарання, до холодів дбає про свою зимову постіль* (5; с. 563); *Оksamитний холоднуватий вечір ворухиється навколо нас* (5; с. 557); *Не чуєш, як літо пішло нашим городом?* (5; с. 489); *На човнику й веслі від нас відіхав травень* (5; с. 489); *І в село, через тини, заглянуло літо* (5; с. 489).

Яскравим прикладом метафоризації художнього мовлення є лексико-синтаксична конструкція: *Здалеку, наче по блакитній воді, поволі пропливав припомлений до плуга орач, а на тини, біля самого неба, вітряки намотувати на свої крила бабине літо і час...* (5; с. 309). *Бабине літо* як елемент художньо-образного сприйняття підсилює переживання читача тієї останньої теплої пори, змушує відчувати терпкий осінній аромат та уявляти тонкі павутинки – першу ознаку ранньої осені: *Пастушок... ловить очима білі хмари, що з своїх крилечків обтрушують та й обтрушують на поле нитки бабиного літа* (5; с. 510).

Отже, до периферійної організації належать лексеми у складі прикметниково-іменникових словосполучень, які втратили своє первісне лексичне значення й набули відтінків значення слова, з яким поєднані, та складні лексико-синтаксичні елементи, які підводять читача до сприйняття й розуміння темпорального поля через вплив на його підсвідомість, викликаючи певні уявлення й відчуття. У такий спосіб читач сприймає твір не як певний зовнішній об'єкт, а як частину власних почуттів, думок, переживань, що виникають на свідомості у мовній свідомості поза текстом.

ГОРОБЕЦЬ Інна

СПЕЦИФІКА ВЖИВАННЯ ПОВТОРУ КЛЮЧОВИХ СЛІВ У МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРЕСИ

Повтор як один із потужних засобів стилістичного синтаксису неодноразово поставав об'єктом наукового пошуку вітчизняних та зарубіжних мовознавців. Та все ж недостатньо висвітленими залишилися питання про функційні особливості повтору ключових слів у текстах публіцистичного стилю.

Одним із найпоширеніших мовних засобів, що сприяють ґрунтовному розумінню тексту, є виділення й повторення одночасно двох ключових слів, не пов'язаних між собою. Повторювані лексичні елементи в таких контекстах пронизують усю сутність надфразових одиниць, надають їм глибокого змісту, наголошують на важливості виокремлених автором лексем. В аналізованих публіцистичних текстах переважають номінативні повторювані компоненти (*камінь, перехожі, місце утримання, свідок, свідчення, політика, пропаганда*), атрибутивні (*не чужі, давні, сучасні, холодні та ін.*) та предикатні: (*руйнувати, бути людиною то й*). Напр.: *Лежав на дорозі камінь. Спіткнувшись, неуважні перехожі лягли його. Інші подорожні, присівши відпочити, дякували йому. Хтось навіть намагався його під фундамент свого будинку відтягти. Але відмовився від цієї ідеї – камінь незручним виявився. Але ж камінь той самий* (Дзеркало тижня, 17–23.09.2016, с. 1); *Чи можна кваліфікувати такі місця утримання як «таємні тюрми», а утримання в них – як катування і грубе порушення конституційних прав та свобод? Формально, з погляду міжнародних актів, Конституції та КПК, – так. А якими законами потрібно було керуватися з погляду реалії війни?* (Дзеркало тижня, 17–23.09.2016, с. 2); *Ми зараз живемо у часи війни. Страшний конфлікт між Росією та Україною. Найстрашніше те, що у війні немає переможців. Сторони конфлікту руйнують не просто розуміння світу, а руйнують ставлення людей до світу* (Культура і життя, 13.10.2017, с. 5); *Бути більше ніж поетом – це бути людиною: бути людиною й у своїй поезії, і в реальному житті. Рильському не чужі ці параметри. Більше за інших – не чужі* (Літературна Україна, 23.03.2017, с. 14); *Рильський був свідком*